

HISTORIA

branżowa szkoła I stopnia – po szkole podstawowej

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Chronologia historyczna.
 1. Sytuowanie faktów, zjawisk i procesów historycznych w czasie.
 2. Porządkowanie wybranych faktów w obrębie zjawisk i procesów historycznych.
 3. Wskazywanie przejawów zmian i kontynuacji w różnych wymiarach dziejów.
 4. Określanie tempa zmian w wybranych zjawiskach i procesach historycznych.

- II. Analiza i interpretacja historyczna.
 1. Porównywanie i analizowanie informacji pochodzących z różnych źródeł.
 2. Wyciąganie wniosków oraz formułowanie ocen i opinii.
 3. Sytuowanie faktów, zjawisk i procesów historycznych w przestrzeni.
 4. Wskazywanie i wyjaśnianie związków przyczynowo-skutkowych.
 5. Wyodrębnianie elementów procesu dziejowego.
 6. Zachowanie krytycznej postawy wobec różnych interpretacji historii.
 7. Posługiwanie się wiedzą i doskonalonymi umiejętnościami do rozumienia współczesnych realiów.

- III. Narracja historyczna.
 1. Łączenie informacji pochodzących z różnych źródeł w samodzielną wypowiedź.
 2. Uzasadnianie formułowanych ocen i opinii.
 3. Tworzenie różnych form opisu zjawisk i procesów historycznych (z zachowaniem poprawności językowej).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- I. Klasyczne dziedzictwo cywilizacji europejskiej. Uczeń:
 - 1) wyodrębnia cywilizację klasyczną spośród innych cywilizacji starożytnych;
 - 2) posługując się mapą, określa zasięg terytorialny Cesarstwa Rzymskiego;
 - 3) posługując się wybranymi tekstami kultury, charakteryzuje osiągnięcia cywilizacyjne starożytnych Greków oraz Rzymian;
 - 4) wyodrębnia główne etapy rozwoju chrześcijaństwa w czasach starożytnych.

- II. Kształtowanie się średniowiecznej Europy. Uczeń:
 - 1) odwołując się do źródeł ikonograficznych, identyfikuje Cesarstwo Bizantyjskie jako ważny ośrodek kulturowy we wczesnym średniowieczu;
 - 2) charakteryzuje Europę łacińską jako tworzący się krąg kulturowy i polityczny;
 - 3) na wybranych przykładach wskazuje relacje między Europą a światem islamu we wczesnym średniowieczu;

- 4) określa przesłanki i wskazuje zasięg chrystianizacji krajów i ludów europejskich do połowy X wieku.

III. Wejście Polski do łacińskiej Europy. Uczeń:

- 1) posługując się mapą, określa zasięg terytorialny monarchii Mieszka I oraz wymienia jej sąsiadów;
- 2) ocenia bezpośrednio konsekwencje chrystianizacji;
- 3) ocenia rządy Bolesława Chrobrego oraz przedstawia kryzys monarchii piastowskiej;
- 4) podaje przykłady odbudowy i wzmocnienia Polski przez kolejnych władców piastowskich.

IV. Polska dzielnicowa – czas zagrożeń i rozwoju. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny rozbitcia dzielnicowego Polski;
- 2) wskazuje reperkusje krucjat na ziemiach polskich;
- 3) ocenia sytuację polityczną ziem polskich w połowie XIII wieku i określa zmiany w ich bezpośrednim sąsiedztwie;
- 4) porównuje następstwa najazdów tatarskich na ziemiach polskich i na Rusi;
- 5) ocenia przykłady cywilizacyjnych i społecznych następstw lokacji wsi i miast.

V. Polska zjednoczona – w nowym kształcie terytorialnym. Uczeń:

- 1) określa czynniki ułatwiające i utrudniające Władysławowi Łokietkowi zjednoczenie ziem polskich;
- 2) charakteryzuje i ocenia rządy Kazimierza Wielkiego (uwzględniając zjawiska kryzysowe w krajach zachodniej Europy);
- 3) porównuje kształt terytorialny Polski pod koniec rządów Mieszka I oraz Kazimierza Wielkiego;
- 4) charakteryzuje różnicowanie stanowe i narodowościowe mieszkańców Królestwa Polskiego w drugiej połowie XIV wieku.

VI. Polska w czasach unii personalnych u schyłku średniowiecza. Uczeń:

- 1) na przykładzie rządów Ludwika Andegaweńskiego w Polsce wyjaśnia istotę unii personalnej;
- 2) określa przesłanki zawarcia unii polsko-litewskiej;
- 3) wyodrębnia dwa etapy wojen z Zakonem Krzyżackim; interpretując fragmenty kronik Jana Długosza, porównuje i ocenia następstwa każdego z tych etapów;
- 4) określa zasięg terytorialny Polski i Litwy oraz ich otoczenie polityczne u schyłku XV wieku;
- 5) ocenia wpływ przywilejów zdobytych przez szlachtę do końca XV wieku na życie społeczne, polityczne i gospodarcze Polski;
- 6) na wybranych przykładach ukazuje rozwój kultury polskiej w średniowieczu.

VII. Wyzwania czasów nowożytnych. Uczeń:

- 1) określa bezpośrednio i dalekosiężne skutki zamorskiej ekspansji Europejczyków od czasu wielkich odkryć geograficznych;

- 2) posługując się mapą, określa podziały wyznaniowe Europy w XVI wieku;
- 3) podaje przykłady wojen na tle religijnych w nowożytnej Europie.

VIII. Rzeczpospolita wobec nowożytnych wyzwań. Uczeń:

- 1) ocenia znaczenie Unii Lubelskiej;
- 2) porównuje gospodarkę Rzeczypospolitej i krajów Europy Zachodniej;
- 3) wyjaśnia specyfikę ustroju Rzeczypospolitej na tle absolutystycznych tendencji w Europie;
- 4) wyjaśnia specyfikę tolerancji religijnej w Rzeczypospolitej do początku XVII wieku;
- 5) odwołując się do wybranych przykładów, określa rolę Rzeczypospolitej jako pomostu między Wschodem i Zachodem.

IX. Rzeczpospolita a państwa sąsiednie w XVII i na początku XVIII wieku. Uczeń:

- 1) określa główne przyczyny i zasięg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą;
- 2) na wybranych przykładach omawia następstwa wojen w XVII wieku;
- 3) wskazuje przejawy ingerencji państw ościennych w sprawy Rzeczypospolitej;
- 4) ocenia wzrost znaczenia Rosji i Prus w pierwszej połowie XVIII wieku;
- 5) podaje przykłady zjawisk i działań świadczących o przewyciężaniu kryzysu Rzeczypospolitej w czasach saskich.

X. Oświeceniowe przełomy. Uczeń:

- 1) charakteryzuje kierunki zmian cywilizacyjnych w Europie Zachodniej w XVIII wieku;
- 2) identyfikuje główne idee oświecenia;
- 3) na wybranych przykładach wyjaśnia istotę absolutyzmu oświeconego;
- 4) wykazuje, iż utworzenie Stanów Zjednoczonych oraz rewolucja francuska były próbami realizacji idei oświeceniowych;
- 5) charakteryzuje okres napoleoński w Europie.

XI. Próby ratowania i upadek Rzeczypospolitej oraz walka o jej niepodległość. Uczeń:

- 1) wskazuje, że Konstytucja 3 maja była próbą reformowania Rzeczypospolitej;
- 2) wyjaśnia, dlaczego insurekcja kościuszkowska zakończyła się klęską;
- 3) na wybranych przykładach rozpoznaje polskie osiągnięcia cywilizacyjne w XVIII wieku;
- 4) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej;
- 5) posługując się mapą, wskazuje granice podziału ziem Rzeczypospolitej w 1795 roku;
- 6) charakteryzuje postawy Polaków wobec Napoleona;
- 7) ocenia politykę Napoleona w sprawie polskiej.

XII. Pierwsze dekady ładu wiedeńskiego w Europie. Uczeń:

- 1) określa układ sił w Europie po kongresie wiedeńskim;
- 2) charakteryzuje początki rewolucji przemysłowej;

3) na wybranych przykładach rozróżnia narodowe i społeczne cele Wiosny Ludów.

XIII. Polacy wobec wiedeńskiego ładu w Europie. Uczeń:

- 1) charakteryzuje sytuację polityczną ziem polskich po kongresie wiedeńskim;
- 2) posługując się wybranymi tekstami kultury, porównuje polskie powstania narodowowyzwoleńcze (z uwzględnieniem konsekwencji tych wystąpień oraz tła międzynarodowego);
- 3) ocenia polityczną i kulturalną rolę Wielkiej Emigracji;
- 4) charakteryzuje główne przejawy działań służących rozwojowi cywilizacyjnemu ziem polskich.

XIV. W czasach rozwoju cywilizacji przemysłowej. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, że wskutek zjednoczenia Niemiec zmienił się układ sił politycznych w Europie;
- 2) na wybranych przykładach ocenia wpływ cywilizacji przemysłowej na życie ludzi z przełomu XIX i XX wieku;
- 3) na wybranych przykładach rozpoznaje przejawy demokratyzacji życia politycznego w Europie;
- 4) określa istotne następstwa ekspansji kolonialnej państw uprzemysłowionych.

XV. Na ziemiach polskich po powstaniu styczniowym. Uczeń:

- 1) posługując się wybranymi tekstami kultury, charakteryzuje postawy Polaków wobec polityki państw zaborczych;
- 2) posługując się mapą, wyjaśnia zróżnicowanie gospodarcze ziem polskich; charakteryzuje tendencje zmian społecznych;
- 3) wymienia kierunki emigracji zarobkowej Polaków;
- 4) porównuje programy ruchu narodowego, socjalistycznego i ludowego.

XVI. W czasie pierwszej wojny światowej. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak wyglądał podział polityczny i militarny Europy w 1914 roku;
- 2) porównuje założenia polskich orientacji politycznych;
- 3) posługując się mapą, charakteryzuje główne fronty walk w Europie;
- 4) określa bezpośrednie następstwa rewolucji lutowej i rewolucji bolszewickiej w Rosji;
- 5) rozróżnia i ocenia czynniki mające wpływ na odzyskanie niepodległości przez Polskę.

XVII. Ustanowienie i zagrożenia ładu wersalskiego w Europie. Uczeń:

- 1) posługując się mapą, charakteryzuje zmiany terytorialne w Europie po pierwszej wojnie światowej;
- 2) ocenia decyzje zwycięskich mocarstw dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa w Europie;
- 3) wyjaśnia okoliczności i następstwa objęcia władzy w Niemczech przez Hitlera;
- 4) charakteryzuje początki systemu stalinowskiego w ZSRS.

- 5) charakteryzuje przemiany gospodarcze i kulturalne oraz osiągnięcia naukowe okresu międzywojennego.

XVIII. Problemy i osiągnięcia II Rzeczypospolitej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje trudności w ustaleniu granic niepodległej Polski (z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich, konfliktu polsko-ukraińskiego, wojny polsko-bolszewickiej);
- 2) posługując się fragmentami konstytucji marcowej i konstytucji kwietniowej, porównuje ustrój Polski przed i po zamachu majowym;
- 3) uwzględniając zniszczenia wojenne i kryzys ekonomiczny, ocenia znaczenie głównych osiągnięć gospodarczych niepodległej Polski;
- 4) charakteryzuje strukturę społeczną, narodowościową i wyznaniową obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
- 5) na wybranych przykładach rozpoznaje osiągnięcia kulturalne i naukowe niepodległej Polski.

XIX. Geneza i charakter II wojny światowej. Uczeń:

- 1) ocenia sytuację międzynarodową Polski w sierpniu 1939 roku;
- 2) wyjaśnia przyczyny klęski Polski we wrześniu 1939 roku;
- 3) wyodrębnia główne etapy wojny w Europie;
- 4) charakteryzuje przejawy eksterminacji narodów (ze szczególnym uwzględnieniem Holokaustu i zagłady Romów);
- 5) wymienia wydarzenia świadczące o wkładzie Polaków w zwycięstwo nad Niemcami;
- 6) wykazuje, że konferencje w Teheranie, Jalcie i Poczdamie miały istotny wpływ na zakończenie wojny i na realia powojennego świata.

XX. Obywatele i władze Rzeczypospolitej Polskiej w czasie II wojny światowej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje podział ziem polskich dokonany przez Niemcy i ZSRS;
- 2) na wybranych przykładach porównuje i ocenia politykę okupantów wobec obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) identyfikuje główne miejsca martyrologii Polaków;
- 4) wyjaśnia znaczenie funkcjonowania władz Rzeczypospolitej Polskiej na obczyźnie;
- 5) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego;
- 6) wyjaśnia okoliczności wprowadzenia rządów komunistycznych w Polsce;
- 7) wyjaśnia przyczyny podjęcia decyzji o rozpoczęciu powstania warszawskiego i przedstawia jego przebieg.

XXI. Powojenne linie podziałów. Uczeń:

- 1) podaje argumenty świadczące o tym, że w Europie ustanowiony został nowy porządek polityczny;
- 2) identyfikuje główne kryzysy międzynarodowe okresu zimnej wojny;
- 3) charakteryzuje zasady polityki ZSRS wobec państw bloku wschodniego (z uwzględnieniem interwencji zbrojnej na Węgrzech i w Czechosłowacji);

- 4) odwołując się do wybranych przykładów, określa bezpośrednie i dalekosiężne skutki dekolonizacji;
- 5) wyjaśnia genezę i przejawy integracji europejskiej;
- 6) na wybranych przykładach rozpoznaje przejawy kultury masowej, zmian społecznych i obyczajowych w świecie zachodnim.

XXII. Polska pod dominacją ZSRS. Uczeń:

- 1) posługując się mapą, porównuje kształt terytorialny Polski przed wybuchem II wojny światowej i po jej zakończeniu;
- 2) ocenia społeczne i gospodarcze skutki II wojny światowej;
- 3) na wybranych przykładach charakteryzuje przejawy komunistycznego terroru oraz indoktrynacji;
- 4) charakteryzuje wybrane przejawy zmian gospodarczych, społecznych i kulturowych w PRL (uwzględniając, o ile to możliwe, relacje świadków historii);
- 5) wymienia protesty społeczne w PRL (uwzględniając ich charakter, rezultaty);
- 6) ocenia rolę Kościoła katolickiego w Polsce (uwzględniając m.in. rolę pontyfikatu Jan Pawła II);
- 7) wyjaśnia, dlaczego utworzenie i działalność NSZZ „Solidarność” miało istotne znaczenie dla dziejów Polski;
- 8) rozróżnia bezpośrednie i pośrednie następstwa wprowadzenia stanu wojennego.

XXIII. Początek wielkiej transformacji. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny zwołania „okrągłego stołu”;
- 2) ocenia znaczenie wyborów do sejmu i senatu w czerwcu 1989 roku;
- 3) wyjaśnia wpływ zmian w Polsce na Jesień Narodów;
- 4) posługując się mapą, rozpoznaje zmiany sytuacji geopolitycznej Polski wskutek zjednoczenia Niemiec, „aksamitnej rewolucji” w Czechosłowacji oraz rozpadu ZSRS.

XXIV. Polska i Polacy wobec nowych wyzwań. Uczeń:

- 1) na wybranych przykładach wyjaśnia zjawisko globalizacji;
- 2) rozpoznaje przejawy nowych konfliktów politycznych na świecie;
- 3) charakteryzuje okoliczności utworzenia Unii Europejskiej;
- 4) odwołując się do wybranych wydarzeń, wyjaśnia przyczyny konfliktów na scenie politycznej w Polsce po pierwszych demokratycznych wyborach prezydenckich i parlamentarnych;
- 5) ocenia kierunki zmian gospodarczych i społecznych w pierwszych latach transformacji (w miarę możliwości uwzględniając relacje świadków historii);
- 6) ocenia następstwa przyjęcia Polski do NATO i do Unii Europejskiej.

Warunki i sposób realizacji

Podstawa programowa historii dla branżowej szkoły I stopnia ujmuje syntetyczny całokształt dziejów Polski, ukazany jednak w szerszym kontekście, głównie na tle istotnych zjawisk i procesów z historii Europy. Zapisy dotyczące treści kształcenia uwzględniają przede wszystkim strukturyzację i selekcję, a niekiedy również wzbogacenie wiedzy, która została uwzględniona w podstawie programowej z historii dla szkoły podstawowej. Treści kształcenia mają układ chronologiczny, co powinno dać uczniom spójny i uporządkowany obraz naszych dziejów. Wskazują także na różne wymiary historii Polski.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe dla zakresu podstawowego obejmują 24 działy. Przyjęto następujące założenia realizacji poszczególnych działów tematycznych w danej klasie:

- 1) klasa I – działy od I do XIV;
- 2) klasa II – działy od XV do XXIV.

Istotną rolę odgrywa łączenie wiedzy z umiejętnościami. W tym celu nieodzowne jest posługiwanie się przez uczniów różnymi źródłami informacji. Szczególnie ważne będzie wykorzystanie tekstów kultury oraz map. Dzięki temu lekcje historii mogą stać się dla uczniów bardziej atrakcyjne i efektywne. Podnoszony od wielu lat postulat integracji międzyprzedmiotowej, w branżowej szkole nabiera szczególnego znaczenia – ze względu na wymiar godzin przeznaczonych na realizację przedmiotów ogólnokształcących. Jednak należy pamiętać, że szerszy zakres tych przedmiotów uczniowie mieli w szkole podstawowej.

Wykorzystanie tekstów kultury oznaczać będzie odwołanie się głównie do treści z języka polskiego, a do analizy map przydatne będą umiejętności zdobyte przez uczniów na lekcjach geografii. Duże znaczenie powinny mieć też odwołania do treści nauczania wiedzy o społeczeństwie. Dotyczyć one będą głównie zagadnień ustrojowych oraz problemów związanych z sytuacją międzynarodową w ciągu ostatnich dekad. W odniesieniu do zagadnień z historii najnowszej wskazane jest, aby uczniowie zdobywali relacje osób, które pamiętają ówczesne realia. Umożliwia to spotkanie młodzieży z historią żywą, umacnia więzi międzypokoleniowe i unaocznia względny charakter granicy między historią a współczesnością. Olbrzymie możliwości edukacyjne stwarza dostęp do informacji za pośrednictwem internetu. Przy niektórych wymogach użyte jest określenie „na wybranych przykładach”. Niekiedy może ono być spełnione dzięki uwzględnieniu historii lokalnej lub regionalnej.

Należy liczyć się z tym, że kształcenie w branżowej szkole I stopnia podejmą uczniowie o bardzo zróżnicowanych oczekiwaniach i predyspozycjach. Niektórzy z nich zapewne już na tym etapie zakończą szkolną edukację, inni będą kształcić się dalej. Będzie wymagać indywidualizacji pracy z uczniem oraz stosowania skutecznych metod nauczania; nie tylko w celu formalnej realizacji wymogów programowych, ale również rozbudzania zainteresowań historycznych młodzieży. Niektóre z tych wymogów – zwłaszcza dotyczące oceniania i charakteryzowania faktów, zjawisk i procesów historycznych – mogą być spełnione w sposób uproszczony. Ważne jednak jest to, aby uczniowie dostrzegali i rozumieli przesłanki formułowanych wypowiedzi.

W wielu publikacjach dydaktycznych rozróżnia się tzw. klasyczne i tzw. aktywizujące metody nauczania. Pierwsze z nich postrzegane są głównie jako metody „podające” uczniowi wiedzę. Natomiast drugie uważane bywają za bardziej nowoczesne, ułatwiające kształcenie umiejętności i rozwijanie myślenia. Ten uproszczony podział nie powinien być traktowany jako kryterium wartościowania metod na „gorsze” i „lepsze”. Nauczanie historii powinno mieć charakter polimetodyczny. Pamiętać należy przy tym, że o walorach lekcji nie decyduje liczba stosowanych metod.